

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-7-71-23>

УДК [342.95:[314.15:343.343.6]](477)

Бедрій М.М., П'єх Х.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено поняття та значення нормативно-правових засобів у системі протидії нелегальній міграції в Україні. Проаналізовано нормативно-правові засоби протидії нелегальній міграції, що виражені в широкій законодавчій базі. Висвітлено положення законів і підзаконних нормативно-правових актів про запобігання та припинення нелегальної міграції. Значна увага звернена на концептуальні та стратегічні документи міграційної політики України. Виявлено вплив міжнародних зобов'язань України на еволюцію законодавства про протидію незаконній міграції. Розглянуто склади злочинів і криміналізацію діянь, пов'язаних із нелегальною міграцією. З'ясовано напрями та перспективи вдосконалення нормативно-правових засобів протидії нелегальній міграції в Україні. Наголошено на вагомій ролі майбутнього Міграційного кодексу України для вирішення проблемних питань подолання нелегальної міграції.

Ключові слова: протидія нелегальній міграції, нормативно-правові засоби, міжнародні зобов'язання, юридична відповідальність, концептуальні та стратегічні документи.

Bedrii Marian, Piekh Khrystyna

Ivan Franko National University of Lviv

NORAMATIVE-LEGAL MEANS OF COUNTERACTING ILLEGAL MIGRATION IN UKRAINE

Summary. The concept and importance of normative-legal means in the system of counteracting illegal migration in Ukraine are researched. Normative-legal means of counteracting illegal migration are expressed in the broad legislative framework that provides for this counteraction. Its basis are the Constitution of Ukraine and relevant legal acts – "On the State Border of Ukraine", "On the Procedure of Citizens of Ukraine Departing and Entering Ukraine", "On Immigration", "On the Legal Status of Foreigners and Stateless Persons", etc. In addition, special normative acts (by-laws) on illegal migration counteracting in Ukraine are in force. The impact of Ukraine's international commitments on the evolution of legislation on illegal migration counteracting is founded. An important catalyst for improving the legal framework for illegal migration counteracting was Ukraine's ratification in 2004 the Protocol against the Smuggling Migrants by Land, Sea and Air, which complements the UN Convention against Transnational Organized Crime 2000, which obliged our state to change the criminal law. As a result, the text of the Criminal Code of Ukraine not only specified the existing crime scenes, but also introduced additional articles aimed at combating illegal migration. Certain measures for the development of state policy on prevention of illegal migration are also defined by the Association Agreement between Ukraine and the EU, which defines the role of the institution of remission of persons. In particular, a simplified and expedited return procedure is envisaged, which becomes a more effective tool than forced expulsion, allowing the most humane way, without prolonged detention in special places to send foreigners to their country of nationality or former residence, which is duty to take them back. Much attention is paid to the conceptual and strategic documents of Ukraine's migration policy. The decisive among them is the Strategy of State Migration Policy of Ukraine for the period up to 2025, approved by the decree of the Cabinet of Ministers, a separate section of which is devoted precisely to the problem of preventing illegal migration and identifies concrete steps in this field. The directions and prospects of improvement of normative-legal means for illegal migration counteracting in Ukraine are clarified. The important role of the future Migration Code of Ukraine for solving the problematic issues of overcoming illegal migration is emphasized.

Keywords: counteracting of illegal migration, normative-legal means, international commitments, legal liability, conceptual and strategic documents.

Постановка проблеми. У сучасних умовах нелегальна міграція становить значну проблему для більшості розвинених країн світу і має стійку тенденцію до зростання у XXI ст. Згадане явище стало складним випробуванням для держав-членів Європейського Союзу. Протягом останніх років кількісний приріст мігрантів (у тому числі тих, які прибули нелегально) збільшився у рази внаслідок військових конфліктів, загострення терористичних загроз, складну економічну ситуацію, перенесення окремих регіонів нашої планети і низку інших факторів.

У зв'язку із особливостями географічного розташування та недосконалістю існуючих засобів протидії нелегальній міграції Україна становить «зручну мішень» для різних злочинних організацій у питаннях незаконного переміщення нелегальних мігрантів через державний кордон. Відтак, територія України використовується нелегальними мігрантами як для тривалого чи постійного проживання, так і як транзитна для подальшого переадресування до держав-членів Європейського Союзу. Зокрема протягом 2013–2018 рр., службовцями Державної прикордонної служби України було затримано

6,8 тис. нелегальних мігрантів за незаконне перетинання державного кордону [4, с. 73–74].

Неналежний контроль у сфері міграції може акумулювати стихійність і масовість нелегальних міграційних процесів, а вони в свою чергу здатні загострити внутрішні проблеми держави, нівелювати демографічний, соціально-економічний і між-етнічний баланс, підірвати національну безпеку тощо. З метою забезпечення суспільно важливих інтересів загалом, прав і свобод людини зокрема необхідно вдосконалювати існуючі механізми протидії нелегальній міграції в Україні. Для цього є необхідною сучасна й ефективна система публічного управління міграційними процесами з відповідним арсеналом засобів протидії нелегальній міграції. Пріоритетним в умовах сьогодення залишається також питання злагодженої взаємодії державних органів по всіх напрямках комплексної протидії нелегальній міграції та подолання причин і умов, які їй сприяють [7, с. 198–199].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика протидії незаконній міграції в Україні неодноразово висвітлювалася у ракурсі адміністративно-правових, кримінально-правових і міжнародно-правових досліджень. Щоправда, згадані праці стосувалися здебільшого загальної характеристики цього явища, профілактики незаконної міграції чи суміжних питань юридичної науки. Значним здобутком останніх років стали чотири міжнародні симпозиуми, які відбулися в м. Івано-Франківськ на базі Університету Короля Данила під назвою «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми». За їхніми підсумками публікувалися відповідні збірки з доповідями та статтями учасників.

Попри наявні досягнення у розробленні тематики протидії незаконній міграції докладнішого дослідження потребують засоби і механізми такої протидії. Поняття та зміст засобів протидії незаконній міграції, а також їхня класифікація вимагають належного теоретичного обґрунтування. Серед цих засобів викликають значний інтерес нормативно-правові засоби, що є складовою частиною законодавства України. З огляду на наведені обставини існує доцільність комплексного аналізу нормативно-правових засобів протидії нелегальній міграції в Україні.

Метою цієї статті є з'ясування та розкриття категорії нормативно-правових засобів протидії нелегальній міграції в Україні як системи актів законодавства і їх складових частин, які здійснюють відповідне регулювання.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі протидію нелегальній міграції визначено як систему державно-управлінських заходів, що вживаються шляхом координації та взаємодії між органами державної влади, які у межах своїх повноважень беруть або можуть брати участь у виконанні завдань щодо своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам та національній безпеці України, що призводять до нелегальної міграції [2]. Наведене визначення видається вдалим, однак дещо неповним. По-перше, протидія нелегальній міграції може здійснюватися не тільки державно-управлінськими заходами, але й іншими також – як державними (організаційно-

розпорядчими, правотворчими, процесуальними, процедурними тощо), так і недержавними (самоврядними та громадськими). По-друге, зміст протидії нелегальній міграції включає в себе не тільки заходи, але й засоби такої протидії. Саме ці засоби потребують докладного аналізу.

Поняття засобу протидії нелегальній міграції можна розглядати принаймні у двох розуміннях. У вузькому розумінні засіб протидії нелегальній міграції становить річ матеріального світу, що використовується компетентним суб'єктом з метою такої протидії. Інакше кажучи, йдеться насамперед про технічні засоби – огорожу, зброю, електронні пристрої перевірки документів тощо. Натомість у широкому розумінні засобами протидії нелегальній міграції варто визнати відповідні ресурси держави, за допомогою яких вона може впливати на міграційні процеси задля приведення їх у бажаний стан. Саме таке розуміння засобів протидії нелегальній міграції використовуватиметься у даній статті.

Комплекс засобів як ресурсів держави щодо протидії нелегальній міграції є доволі масштабним. Зокрема це згадані вище технічні засоби, політичні, психологічні, економічні та ін. Серед них особливу увагу привертають юридичні засоби, які можна поділити на три блоки: нормативно-правові (акти законодавства), організаційно-функціональні (вони відповідають заходам протидії нелегальній міграції) й інституційні (компетентні організації та посадові особи). Організаційно-функціональні засоби є тісно пов'язаними з інструментарієм публічного управління (його методами і формами [1, с. 81]) та допускають можливість публічного примусу шляхом застосування наступних заходів: попередження (профілактики нелегальної міграції), припинення нелегальної міграції та притягнення винних у вчиненні міграційних правопорушень до юридичної відповідальності.

Нормативно-правові засоби протидії нелегальній міграції виражені в широкій законодавчій базі, яка забезпечує цю протидію. Її основою є Конституція України та відповідні закони – «Про державний кордон України», «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», «Про імміграцію», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» й ін. Крім того, є чинними спеціальні нормативно-правові акти, присвячені протидії нелегальній міграції в Україні.

Важливим каталізатором удосконалення нормативно-правових засобів протидії нелегальній міграції стала ратифікація Україною у 2004 р. Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю [9], що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., яка зобов'язувала нашу державу внести певні зміни у кримінальне законодавство України. Внаслідок цього у тексті КК України були не тільки уточнені існуючі склади злочинів, але і введені додаткові статті, спрямовані на боротьбу з незаконною міграцією (передусім ст. 3322 «Незаконне перетинання державного кордону України»).

Також КК України було доповнено ст. 3321 «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї» [3]. Ця норма не пов'язана безпосередньо з незакон-

ним перетином кордону, адже перетин лінії розмежування полягає у переміщенні в межах території України, частина якої є окупованою. Проте, враховуючи, що частина кордону України, яка знаходиться на тимчасово окупованій території, зараз не підконтрольна Україні, то фактичний контроль за незаконною міграцією переноситься на лінію розмежування з тимчасово окупованою територією. Тому ст. 3321 КК також належить до кримінально-правових засобів протидії незаконній міграції [5, с. 86]. Відтак, можна констатувати, що Україна виконала свої зобов'язання за Протоколом і тепер їй необхідно належно застосовувати згадані норми на практиці.

Важливо звернути увагу на важливі стратегічні та концептуальні документи прийняті впродовж останніх років. Визначальними у цьому контексті є Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів від 12.07.2017 № 482-р, а також План заходів на 2018–2020 рр. щодо реалізації цієї Стратегії (затверджено розпорядженням Кабміну від 29.08.2018 № 602-р). Метою згаданої Стратегії визначено спрямування зусиль держави і суспільства на формування та реалізацію державної міграційної політики, яка б позитивно впливала на консолідацію української нації та безпеку держави. Окремий розділ Стратегії присвячений саме проблемі запобігання нелегальній міграції та визначає конкретні кроки у цій сфері [4, с. 73–74].

На запобігання нелегальній міграції спрямовані п'ять з десяти визначених Стратегією цілей: ефективно використовувати систему видачі віз та можливості консульських установ для управління міграцією; здійснювати прикордонний контроль осіб, адаптований до змінних міграційних потоків та можливостей інтегрованого управління кордонами; посилити контроль за дотриманням міграційного законодавства всередині держави; забезпечити повагу до людської гідності осіб, що повертаються, заохочуючи їх до добровільного повернення; запровадити належний механізм та програми регуляризації нелегальних мігрантів [10, с. 152–153].

Крім того, згаданим документом передбачено створення Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації, яка діє на кордоні у вигляді автоматизації процесів та впровадження сучасних технічних засобів, у тому числі системи розпізнавання біометричних даних (параметрів), та автоматичної перевірки/звірки якості фотографій. Зокрема передбачено застосування високотехнологічного обладнання (ридери для сканування паспорів, боді-сканери тощо) [11, с. 192].

До важливих документів, які формують згаданий напрям державної політики, є Концепція інтегрованого управління кордонами, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 1149-р, а також План заходів щодо реалізації цієї Концепції, затверджений розпорядженням цього ж органу від 31.08.2016 № 626-р, Стратегія розвитку Державної прикордонної служби, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.11.2015 № 1189-р. Ними передбачена низка кроків, спрямованих у т. ч. на розв'язання проблеми нелегальної мі-

грації як на законодавчому, так і на інституційному рівнях.

У травні 2015 р. на виконання п. 41 Національного плану заходів з виконання другої фази Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, було розроблено Методику аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції, яка передбачає обмін статистичною та аналітичною інформацією між відповідними суб'єктами – Державною міграційною службою України та Міністерством освіти і науки України щодо чисельності та громадянства іноземців та осіб без громадянства, які навчаються у вищих навчальних закладах [6, с. 106].

Деякі аспекти запобігання нелегальній міграції закладені також у інших стратегічних документах. Зокрема відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25.08.2015 № 501/2015, одним з очікуваних результатів її реалізації є регулювання проблемних питань перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні. Крім того, Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015, визначено, що боротьба з нелегальною міграцією є одним з напрямів розвитку Державної міграційної служби України [4, с. 75].

Для врегулювання проблеми тривалої ідентифікації затриманих нелегальних мігрантів в українське законодавство були внесені зміни, якими імплементовані в національну правову систему деякі положення Директиви ЄС № 2013/32/EU «Про загальні процедури надання та позбавлення міжнародного захисту». Цими змінами чітко прописана процедура затримання нелегального мігранта і поміщення у відповідні місця, а також впроваджений новий для України механізм альтернативи затриманню правопорушника [4, с. 75].

Певні заходи розвитку державної політики щодо запобігання нелегальній міграції визначені також Угодою про асоціацію між Україною та ЄС (ратифікована Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII), яка визначає роль інституту ремісії осіб, що передбачає найбільш спрощену і прискорену процедуру повернення, стає більш ефективним інструментом, ніж видворення (визнання) в примусовому порядку, що дає змогу найбільш гуманним способом, без тривалого утримання в місцях несвободи відправити іноземців до держави їх громадянства або колишнього перебування, яка зобов'язана їх прийняти назад [8].

Доцільно також слід пригадати міграційний пакт ООН, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 19 грудня 2018 року, спрямований на координацію зусиль держав у порятунку життя мігрантів, забезпечення доступних шляхів регульованої міграції, допомогу в інтеграції й усунення дискримінації. Проте Україна тимчасово відклала підписання вказаного пакту з огляду на складні внутрішні міграційні процеси, зумовлені анексією й окупацією її окремих територій Російською Федерацією.

Висновки. Таким чином, система протидії нелегальній міграції в Україні функціонує на основі відповідної законодавчої бази, яка перебуває в стані перманентного оновлення і вдосконалення. Цю базу становлять загальні та спеці-

алізовані акти законодавства, які в свою чергу є нормативно-правовими засобами протидії нелегальній міграції. У комплексі з організаційно-функціональними й інституційними засобами вони творять блок юридичних засобів. Варто зазначити, що система нормативно-правових засобів протидії нелегальній міграції еволюціонує не тільки з огляду на внутрішньодержавні потреби, але і під впливом міжнародних зобов'язань.

Проведений аналіз законодавства України у сфері протидії нелегальній міграції вказує на значний прогрес у вдосконаленні відповідної нормативно-правової бази впродовж останніх років. На завершення варто додати, що в Україні розпочалась робота над створенням Міграційного кодексу, який у перспективі зможе розв'язати низку проблем щодо протидії нелегальній міграції, які ще не знайшли свого остаточного вирішення.

Список літератури:

1. Бедрій М.М., Сирко М.В. Теоретичні основи адміністративного права / відп. ред. В.П. Кіселичник. Львів : СПОЛОМ, 2018. 120 с.
2. Відлер О.М. Поняття та сутність державного управління міграційними процесами у сфері протидії нелегальній міграції. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 12. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=935>
3. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
4. Курилюк Ю.А. Сучасна державна політика щодо протидії нелегальній міграції. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матер. III Міжнар. наук.-практ. симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12–13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 73–77.
5. Лашчук Н.Р. Про стан виконання Україною міжнародно-правових зобов'язань щодо криміналізації нелегальної міграції. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матер. III Міжнар. наук.-практ. симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12–13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 84–87.
6. Мартянова Р.А. Необхідність взаємодії органів державної міграційної служби з органами Міністерства освіти і науки України щодо протидії нелегальній міграції. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матер. III Міжнар. наук.-практ. симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12–13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 106–109.
7. Міграційне право України / за ред. С.М. Гусарова. Харків, 2016. 296 с.
8. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>
9. Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_790
10. Рябчинська О.П. Запобігання нелегальній міграції як напрям міграційної політики в Україні. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матер. III Міжнар. наук.-практ. симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12–13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 152–156.
11. Філіпов С.О. «Прикордонна стіна» та «інформаційна система» кримінологічне значення різних концепцій прикордонної безпеки у контексті протидії нерегульованій міграції. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми*: матер. III Міжнар. наук.-практ. симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 12–13 квітня 2019 року). Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2019. С. 189–193.

References:

1. Bedrii M.M., Syrko M.V. (2018). *Teoretychni osnovy administratyvnoho prava* [Theoretical fundamentals of administrative law] (ed. Kiselychnyk V.P.). Lviv : SPOLOM. (in Ukrainian)
2. Vidler O.M. (2014). *Poniattia ta sutnist derzhavnoho upravlinnia mihratsiinymy protsesamy u sferi protydii nelegalnii mihratsii* [The concept and essence of state management of migration processes in the field of counteracting illegal migration]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok* [State administration: improvement and development], no 12. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=935> (in Ukrainian)
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. no 2341-III [The Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 05, 2001 no 2341-III]. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (in Ukrainian)
4. Kuryliuk Yu.A. (2019). *Suchasna derzhavna polityka shchodo protydii nelegalnii mihratsii* [Contemporary state policy to counteracting illegal migration]. *Proceedings of the Protydiia nezakonnii mihratsii ta torhivli liudmy: materialy III Mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho sympoziumu* (Ukraine, Ivano-Frankivsk, April 12–13, 2019), Ivano-Frankivsk : Redaktsiino-vydavnychiy viddil Universytetu Korolia Danyla, pp. 73–77. (in Ukrainian)
5. Lashchuk N.R. (2019). *Pro stan vykonannia Ukrainoiu mizhnarodno-pravovykh zoboviazan shchodo kryminalizatsii nelegalnoi mihratsii* [The status of Ukraine's fulfillment of international legal commitments regarding the criminalization of illegal migration]. *Proceedings of the Protydiia nezakonnii mihratsii ta torhivli liudmy: materialy III Mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho sympoziumu* (Ukraine, Ivano-Frankivsk, April 12–13, 2019), Ivano-Frankivsk: Redaktsiino-vydavnychiy viddil Universytetu Korolia Danyla, pp. 84–87. (in Ukrainian)
6. Martianova R.A. (2019). *Neobkhdnist vzaiemodii orhaniv derzhavnoi mihratsiinoi sluzhby z orhanamy Ministerstva osvity i nauky Ukrainy shchodo protydii nelegalnii mihratsii* [Necessity of interaction of authorities of State Migration Service with authorities of the Ministry of Education and Science of Ukraine on counteracting illegal migration]. *Proceedings of the Protydiia nezakonnii mihratsii ta torhivli liudmy: materialy III Mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho sympoziumu* (Ukraine, Ivano-Frankivsk, April 12–13, 2019), Ivano-Frankivsk : Redaktsiino-vydavnychiy viddil Universytetu Korolia Danyla, pp. 106–109.
7. Husarov S.M. (ed.) (2016). *Mihratsiine pravo Ukrainy* [Migration law of Ukraine]. Kharkiv. (in Ukrainian)
8. *Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhniyu derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: zakon*

- Ukrainy vid 16.09.2014 no 1678-VII [On the ratification of the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their Member States, of the other part: Law of Ukraine dated September 16, 2004 no 1678-VII]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (in Ukrainian)
9. Protokol proty nezakonnoho vvozu mihrantiv po sushi, moriu i povitriu, shcho dopovniuie Konventsiiu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti: Rezoliutsiia 55/25 Heneralnoi Asamblei OON vid 15 lystopada 2000 roku [Protocol against the Smuggling Migrants by Land, Sea and Air, which complements the UN Convention against Transnational Organized Crime: Resolution 55/25 General Assembly of the United Nations dated November 15, 2000]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_790 (in Ukrainian)
  10. Riabchynska O.P. (2019). Zapobihannia nelegalnii mihratsii yak napriam mihratsiinoi polityky v Ukraini [Prevention of illegal migration as a direction of migration policy in Ukraine]. Proceedings of the *Protydiia nezakonnii mihratsii ta torhivli liudmy: materialy III Mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho sympoziumu (Ukraine, Ivano-Frankivsk, April 12–13, 2019)*, Ivano-Frankivsk : Redaktsiino-vydavnychi viddil Universytetu Korolia Danyla, pp. 152–156.
  11. Fillipov S.O. (2019). «Prykordonna stina» ta «informatsiina systema» kryminolohichne znachennia riznykh kontseptsii prykordonnoi bezpeky u konteksti protydii nevrehulovanii mihratsii ["Border wall" and "information system" criminological significance of different concepts of border security in the context of counteracting irregular migration]. Proceedings of the *Protydiia nezakonnii mihratsii ta torhivli liudmy: materialy III Mizhnarodnoho naukovo-praktychnoho sympoziumu (Ukraine, Ivano-Frankivsk, April 12–13, 2019)*, Ivano-Frankivsk : Redaktsiino-vydavnychi viddil Universytetu Korolia Danyla, pp. 189–193.